

Список використаних джерел

1. Андрей Незванов. Бытие и Ничто Жана-Поля Сартра. Критический обзор // Андрей Незванов [Электронный ресурс] // <http://www.proza.ru/2015/07/26/495>
2. Мандришук Л. А. Гуманізм як творення людської сутності в екзистенціалізмі Ж.-П. Сартра / Л. Мандришук // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. – 2010. – №27. – С.85–90.
3. Сартр Ж.-П. Экзистенциализм – это гуманизм / Ж.-П. Сартр // Сумерки богов. – М.: Политиздат, 1990. – С.319–344.
4. Сартр Ж.-П. Нудота [Текст]: роман, п'єси: пер. з фр. / Жан-Поль Сартр. – Х.: Фоліо, 21006. – 351 с.

References

1. Andrej Nezvanov. Bytie i Nichto Zhana-Polja Sartra. Kriticheskij obzor // Andrej Nezvanov [Elektronnyj resurs] // <http://www.proza.ru/2015/07/26/495>
2. Mandryshuk L. A. Gumanizm jak tvorennya ljuds'koi' sutnosti v ekzys'tencializmi Zh.-P. Sartra / L. Mandryshuk // Naukovyj visnyk Volyn's'kogo nacional'nogo univertsytetu imeni Lesi Ukra'i'nyky. – 2010. – №27. – S.85–90.
3. Sartr Zh.-P. Jekzys'tencializm – jeto gumanizm / Zh.-P. Sartr // Sumerki bogov. – M.: Politizdat, 1990. – S.319–344.
4. Sartr Zh.-P. Nudota [Tekst]: roman, p'jesy: per. z fr. / Zhan-Pol' Sartr. – H.: Folio, 21006. – 351 s.

Makarova A. O., PhD, Associate Professor,
State Higher Educational Institution «Carpathian National
University named after V. Stefaniuk» (Ukraine, Ivano-Frankovsk),
Makarova_AO@ukr.net

**Deterministic choice: freedom or happiness
(on the materials of works of «Existentialism
is a humanism» and «Nausea» Jean-Paul Sartre)**

The article analyzes the bases of choice. P. Sartre freedom as a value-archetypes landmark detection antinomically and psychological aspects of a logical sequence, in which the goal of freedom turns into escape from freedom. The purpose of this article is to prove that the thinker carries out substitution of concepts, in particular, identifies the concepts of «freedom» and «happiness», thus depriving his followers of objective benchmarks of self-determination and self-actualization. Analysis performed using hermeneutical method and the appeal to the concept of archetype cognition of the individual to certain values of power, truth, order, beauty, material prosperity or of belonging with Others. Held idea that Sartre himself and his character demonstrate cognation with the idea of Truth, which symbol is the Book, not Candles, which symbolizes communion and fellowship, which is why the idea of freedom Sartre is an idea of escape from its own essence (an essence) in the void of the ill-fated choice.

Keywords: J.-P. Sartre, freedom, happiness, objectivity, subjectivity, responsibility, value-archetypical choice, archetype of Book, archetype of Candle.

Макарова А. А., кандидат философских наук, доцент,
ГВУЗ «Прикарпатский национальный университет
имени Василия Стефаника» (Украина, Ивано-Франковск),
Makarova_AO@ukr.net

**Детерминированность выбора: свобода или счастье
(на материалах произведений «Экзистенциализм –
это гуманизм» и «Тошнота» Ж.-П. Сартра)**

Статья посвящена анализу оснований выбора Ж.-П. Сартром свободы как ценностно-архетипического ориентира, выявлению антиномических и психологических аспектов логического следования, при котором цель свободы превращается в бегство от свободы. Целью статьи является доказать, что мыслитель осуществляет подмену понятий, в частности, отождествляет понятия «свобода» и «счастье», тем самым лишая своих последователей объективных ориентиров самоопределения и самоосуществления. Анализ осуществлён с использованием герменевтического метода и обращения к концепции архетипической сродности индивида к определённой ценности – власти, истины, порядка, красоты, материального благополучия или сопричастности с Другим. Проводится мысль о том, что сам Сартр и его персонаж демонстрируют сродность с идеей Истины, символизированной Книгой, а не Свечки, которая символизирует сопричастие и товарищество, и именно поэтому идея свободы у Сартра является идеей бегства от собственной сущности (ответственности за собственную сущность) в пустоту несчастливого выбора.

Ключевые слова: Ж.-П. Сартр, свобода, счастье, объективность, субъективность, ответственность, ценностно-архетипический выбор, архетип Книги, архетип Свечки.

* * *

УДК 130.2:378.4

Мірошніченко Д.,
аспірант, Інститут вищої освіти НАПН України
(Україна, Київ), dmitriy.miroshnichenko@aol.com

**ОСМИСЛЕННЯ МІСІЇ УНІВЕРСИТЕТУ В ХХ СТОЛІТТІ
(КРИТИКА МОДЕЛІ ВИЩОЇ ОСВІТИ
Х. ОРТЕГА-І-ГАССЕТА)**

Розглянуто одне з найпопулярніших питань для філософських дискусій ХХ століття – питання про місію та ідею університету. Вказано на основні тенденції у дослідженні даного питання як серед світових інтелектуалів, які зверталися до даної теми, так і серед вітчизняних філософів. Зокрема, запропоновано до розгляду один з епізодів полеміки в області університетських студій першої половини ХХ століття – між іспанським філософом Х. Ортега-і-Гассетом і німецьким істориком Г. Хаймелем, сутність якого представляється особливо актуальною в світлі вітчизняної реформи системи вищої освіти. Подана критичі Ортега-і-Гассетом класична модель «дослідницького університету» Гумбольдта через надмірний сциєнтизм та відірваність від культури – на думку Г. Хаймеля, в нерозривному зв'язку освіти і науки й містить академічну свободу, саму сутність університету. Однак, ця класична модель виявляється, тим не менш, не готовою до глобальних викликів сучасності, коли сама функція традиційного університету як соціального інституту зазнає принципових змін, де національна культура відступає перед показниками успішності.

Ключові слова: університет, вища освіта, культура, наука, дослідження, реформа.

У запропонованій статті буде розглянуто один з епізодів розмірковування щодо місії університету серед інтелектуалів у ХХ столітті. До цієї проблематики вже неодноразово звертались, зокрема, і відомі вітчизняні філософи сучасності – Мирослав Попович, Костянтин Сігов, Анатолій Конверський, Євген Пінчук, Сергій Пролеєв та багато інших. Окремо слід відзначити серію статей Сергія Курбатова присвячену історичній трансформації теоретичного дискурсу університету. Підґрунтям для фундаментальних досліджень вже можуть слугувати публікації антології «Ідея Університету» під редакцією Марії Зубрицької і збірки «Покликання університету» під редакцією Ольги Гомілко, на сторінках яких представниками різних галузей знання розгорнуто широку дискусію відносно долі університету, та наміром якої слугувало скоординувати зусилля українських вчених і викладачів [3].

Класичний європейський університет існує вже майже тисячу років, однак саме протягом останнього століття з'явилося безліч праць, статей та виступів іменитих філософів із симптоматичною назвою «Ідея університету». Слід звернути увагу на той факт, що переважна більшість з них мала полемічний характер, де один з авторів вступав у дискусію стосовно місії університету зі своїм попередником, зазвичай у межах однієї школи, часто перебільшуючи роль того чи іншого аспекту такого багатовимірного явища як університет. Яскравим прикладом цього є переосмислення у ліберальному руслі університетських розвідок кардинала Генрі Ньюмена американським істориком християнства Ярославом Пеліканом, знакову працю якого нещодавно було видано українською мовою.

Ньюмен вбачав кризу ХІХ століття в облищенні дослідження класичного канону та русі до знецінення циклу релігійних дисциплін. Він наголошував на неприйнятності заміни вивчення «мудрості класиків», освітніми практиками, що слугують лише для підготовки спеціаліста у певній галузі. На його думку, слід культивувати філософський склад розуму, що буде інструментом для студентів, який підготує до будь-яких складнощів у майбутній професії і житті. Університет не

може фрагментувати знання, адже сама його назва вказує на мультидисциплінарну єдність усіх галузей знання, де вони не існують відірвано одна від іншої. Звісно, кардинал Ньюмен був занепокоєним і невпинною секуляризацією, витісненням теології природничими дисциплінами. Ярослав Пелікан, у дусі католицизму, поглиблює цю думку у XX столітті, в світлі трагедій, з якими довелося зіткнутись Західному світові в модерну епоху. Обидва сходяться у думці, що університет не має виключати моральну мету у гонитві за професіоналізацією.

Розмірковування Юргена Хабермаса стосовно праці «Ідеї університету» Карла Ясперса та позицій Макса Вебера, критичне наслідування концепції Жана-Франсуа Лютара канадським культурологом Білом Рідінгзом, неопублікована праця «Університет в руїнах» якого завершила «канон» навколоуніверситетських рефлексій двадцятого століття. У новому тисячолітті нам всім треба замислитись над тим, що значить «жити у цих руїнах» не віддаючись романтичній ностальгії [4, с. 266]. Постмодерний університет, за Рідінгзом, перетворюється, орієнтуючись на ринок, у транснаціональну корпорацію.

І хоч глобальну стадію «кінця» університету вже було діагновано, а перспективи класичного університету у третьому тисячолітті не є однозначними – на національному рівні у нашій країні в царині вищої освіти, а відтак і в першу чергу в університетах мають нарешті відбутись довгоочікувані докорінні реформи і це не можна оминати увагою. Новоприйнятий Закон України «Про вищу освіту» мав би прищепити двоохотлітні «гумбольдтівські» ідеали автономії університету та академічної свободи і мобільності національній системі вищих навчальних закладів. Показовим є навіть те, що ці три засадничі для європейського ВНЗ терміни: «автономія вищого навчального закладу», «академічна мобільність», «академічна свобода» з їх визначеннями відкривають першу статтю згаданого закону.

Саме з цієї причини запропоновано до розгляду знакову полеміку між іспанським філософом Хосе Ортегою-і-Гассетом та президентом Конференції ректорів Західної Німеччини Германом Хаймпелем. Попередньо викладені у формі промов до рідних університетських спільнот, вони розділені найбільшою в історії людства світовою війною і чвертю століття – однак пов'язані головним чином потребою реформи вищої школи перед викликами сучасності у національних та світових масштабах.

У іспанського філософа ми знаходимо вкрай принципову думку щодо функції передачі культури у вищій освіті, тобто формуванні світогляду на кращих взірцях, що були створені людством. «В даний час змінився сам клімат національного існування. Відкрились неблаганні факти, що здатні легко примусити мовчати злослівців і переконати навіть найлінівіших у тому, що держава і університет в Іспанії потребують реформи, котра не є питанням бажання чи небажання: ми зобов'язані вжити заходів, тому що ані держава, ані університет більше не діють. Це машини, що вийшли з ладу, внаслідок застарівання звичок та зловживання ними» [2, с. 17]. Цим пасажем відкриваються роздуми про університет, викладені у промові перед федерацією студентів університетів Мадриду у 1930 році, а потім опубліковані у славнозвісному есеї «Місія університету» Хосе Ортега-і-Гассета. Чи не найкращим чином ці слова характеризують і кризовий стан вищої школи у сьогоднішній Україні.

Філософ переповнений оптимізмом (який, однак, нажаль, в подальшому не буде виправданий історією) стосовно майбутнього своєї країни, що довгий час знаходилась на периферії Європи. У цей радісний для нього час у іспанського суспільства відкриваються нові горизонти, в яких «стають можливими багато речей, у тому числі нова держава і новий університет» [2, с. 17]. Однак, головною задавою для реалізації плідних перетворень в іспанському суспільстві початку минулого століття він вважає ту рису національного характеру, яку іменує «вulgарністю». Автор не знаходить кращих визначень для свого діагнозу суспільству, окрім як трактування протилежного до нього за змістом поняття «буття у формі» (буття свідомим): «бути в формі – значить ніколи ні до чого не втрачати інтересу, адже відсутність зацікавлення, «байдуже», «все рівно», «приблизно так», – і є vulgарність» [2, с. 21]. Саме тому людська історія рухається не завдяки поступовій еволюції, а стрибками, в тому числі завдяки тим поколінням людей, які були наділені готовністю до дій і плідних перетворень, певною пасіонарністю – тобто «бути у формі».

Для іспанського філософа університетська реформа розпочинається з визначення місії університету. Не існує більш правильного формулювання питання, окрім як: «для чого тут і тепер існує і повинен існувати університет?». Надихаючись прикладами англійської середньої школи та німецького університету, Ортега-і-Гассет через аналіз інституційних систем своєї країни робить висновки про кризовий стан освіти, які вважає справедливими для всього західного світу. Зараз можна з великою мірою впевненості сказати про те, що до нього не прислухались, університет рушив в іншому напрямі, більш того, за думкою М. Зубрицької, послаблення внутрішнього імунітету класичного університету можна пов'язати з потужними викликами сьогодення, з докорінною зміною світоустрою: «Ті моделі, які створила та обґрунтувала європейська інтелектуальна думка за останні два століття і які пройшли випробування на практиці, вже не сумісні з теперішніми вимогами» [1, с. 12].

У багатьох дослідженнях прийнято уподібнювати університет системі вищої освіти як такій, нехтуючи іншими інститутами і спеціальними закладами. До подібного ототожнення схильний і автор «Місії університету», який вважає університетську освіту невинуватим привілеєм вищих класів суспільства, і саме реформа дасть можливість «поширити університет» на всіх, хто може і хоче отримати вищу освіту. Ідейним ядром програмної праці з вищої освіти іспанського філософа є критика складових вищої освіти сучасності. Як відомо, класичний європейський університет включає не тільки компоненту навчання інтелектуальним професіям, а й наукове дослідження, підготовку майбутніх вчених, культивування наук. Однак, таке положення речей кардинально не відповідає викликам сучасності, за думкою Ортега-і-Гассета. Його непокоїть не стільки професіоналізація освіти, скільки місце культурної складової в європейському університеті. Все, що зараз перетворилося у загальнокультурні курси – теологія, філософія, мистецтво – та що слугує лише певною декорацією до професії – у середньовічному університеті й було в повному смислі вищою освітою. В певному сенсі Ортега-і-Гассет ідеалізує устрій європейського університету минулого з його циклами вільних мистецтв.

Тут відображаються ті філософські погляди автора, що нам відомі з його «Дегуманізації мистецтва», «Повстання мас» та інших програмних творів, де розвивається думка про те, що люди живуть ідеями водночас із своїм біологічним існуванням і тільки культура не дає людині загубитись у хаосі життя, бо культура – це життєва система ідей кожної епохи. Знаходячись під значним впливом ідей неокантіанства, адже в свій час навчався у його ідеологів – Германа Когена та Пауля Наторпа, Ортега-і-Гассет стверджує, що «ідеалом людини, яка виступає кінцевою метою освіти, є індивід що здібний творити культуру разом з іншими людьми» [5, с. 19].

Європейський спеціаліст, середньостатистична людина постає як «новий варвар», відсталіший від своєї доби, архаїчний і примітивний. В певному сенсі, відлуння дикарства науки слугуватиме засновком трагічної долі Європи у середині ХХ століття. Ортега-і-Гассет у своїх розмірковуваннях наближається до висновків, про втрату цінностей і смислів в європейській науці, яких доходить феноменолог Гуссерль у своїй «Кризі європейських наук», він з тривожним передчуттям пише: «Очевидно, що все це породжує жорстокість, за рокові наслідки якої зараз платить Європа... Професіоналізм і спеціалізація, не будучи належним чином врівноваженими, розбили на частини європейську людину, якій більше немає чого бажати» [2, с. 36]. Викладання культури в університеті є найголовнішим завданням, адже, культура – це система життєвих ідей, притаманних своєму часу. Задля того, щоб повернути внутрішню цілісність, від якої страждає європейський університет та його студент, а надто – німецький, який слугує першочерговим об'єктом для критики іспанського філософа, університетська освіта має оволодіти трьома функціями: по-перше – передачі культури, по-друге – навчання професіям, і вже в останню чергу – наукового дослідження і навчання нових людей науці.

Звертаючись до іншої тогочасної полеміки між філософом Шелером та пруським міністром освіти Беккером стосовно розподілення згаданих функцій між інститутами, Ортега-і-Гассет вважає її несуттєвою, адже освіта все одно у кінцевому рахунку повинна мати своєю метою середнього студента. «Замість утопічного бажання навчити тому, що потрібно, слід навчати тільки тому, чому можна навчити, тобто тому, що можна зрозуміти» [2, с. 39]. Таким чином, філософ звертається і до принципу економії в освіті. Педагогічна діяльність виникає в середині ХVІІІ ст. і не раніше саме тому, що за короткий час почав значно збільшуватись приріст людського знання, адже на кожному з попередніх рівнів розвитку цивілізації існувало лише неструктуроване побутове навчання та езотеричне знання, доступне обмеженій кількості людей й приховане посвяченими від профанів через свою нескладність. Наголошуючи на першочерговості принципу економії, університет має виходити із студента, бути його інституціональною проекцією, де середній студент – ядро університетської організації, має існувати співмірність між можливостями студента у сприйнятті обсягів знання і кількості дисциплін. Слід зауважити, що, безумовно, такий підхід мав позитивне відображення на популярності філософа серед студентів Іспанії. Водночас, треба тверезо усвідомлювати що й держава не потребує так багато вчених, як професіоналізм у певній галузі, а мало хто з майбутніх випускників бачить себе у ролі науковця.

Таким чином, Ортега-і-Гассет у своїх розвідках визначає, що центральна функція університету – прилучення до культурних галузей знання:

1. Фізичного образу світу (фізика)
2. Зasadничих проблем органічного життя (біологія)
3. Історичного розвитку людського роду (історія)
4. Структури і функціонування суспільного життя (соціологія)
5. Плану світобудови (філософія)

Слідуючи такій логіці, можна дійти висновку стосовно того, що наука і наукове дослідження не має безпосереднього відношення до базових функцій університету. Однак, Ортега-і-Гассет дуже влучно підмічає той утопізм, з яким університет сприймає кожного звичайного студента як майбутнього вченого. Провину сучасного університету Ортега-і-Гассет бачить у переважанні дослідження, що стає не лише викоріненням «факультету культури», а й підставою для неналежної підготовки професіоналів. Подібний сциєнтизм призводить до того, що дослідники, які у своїй галузі є взірцевими вченими, часто на практиці є недолугими викладачами та поганою університетською адміністрацією. Ортега-і-Гассет узагальнює, що університет відмінний та невіддільний від науки, адже університет живе наукою.

Намагаючись дати відсіч критиці просвітницької моделі німецького дослідницького університету, Герман Хаймпель у своїй промові з невідповідною назвою «Провина і задача університету», за назвою яка відповідає німецькому перекладові «Місії університету» Ортега-і-Гассета, побіжно погоджуючись з кризовим станом європейської вищої освіти, наголошує на фундаментальній неприпустимості змішування понять «дослідження» і «наука» у Ортеги. «Наука поміж всього іншого належить об'єктивним взаємозв'язкам відповідної сучасності. Наука – це не тільки дослідження, не тільки вільне відкриття нового, але разом з тим вона являє собою традицію... Дослідження – це революція, школа – це традиція. Однак, і те, і інше не можна розподіляти між окремими людьми, вигнавши революційних дослідників з університету і залишивши університету лише підтримуючих традицію вчителів» [6]. Університет уособлює одну з конституцій науки, що включає в себе і синтез, і аналіз, і консерватизм, і свободу. Німецький історик у дусі Макса Вебера слушно зауважує, що спеціалізація та критика першоджерел є лише інструментом що відповідає науковим ідеалам сучасності, сили вченого не є безмежними, тому він має право послуговуватись фактами зі світу наукової конвенції, водночас маючи змогу їх при бажанні перевірити самостійно.

Помітно, що Хаймпель не настільки стурбований просвітянськими ідеями реформ вищої освіти. Він, майбутній директор інституту історії імені Макса Планка, відданий ідеалам науки, з усією повагою до свого опонента, вказує на те, що підхід Ортега-і-Гассета буде нову схоластику, перетворюючи університет на бурсу з властивими їй нудними оглядовими лекціями та заучуванням. Г. Шнедельбах, не такий делікатний у своїх узагальненнях, прямо зауважує, що Ортега-і-Гассет покладає провину за неспроможність університету відповідати задачам національної освіти на університетську модель Гумбольдта як таку [7, с. 14]. Цілком припустимо, що це й послужило причиною того, що німецькі автори, завбачуючи у моделі дослідницького

університету свою національну гордість, а провину його досить іронічно покладаючи на муки перенасиченого матеріалом спеціалізованого навчання, намагались дати відсіч критиці, щойно робота Ортеги-і-Гассета була видана у Німеччині.

Слід сказати, що у багатьох авторів, що присвятили свої праці цій темі, унаслідують лінія Гумбольдта щодо керівництва університету, вибудови його на засадничому – філософському факультеті. Теоретичні науки, раціональні дисципліни, наслідуючи Канта, у моделі Гумбольдта містять свою критичність в рефлексивному пізнанні, що має поєднуватись із власною автономною науковою діяльністю. Сама наука, має постійно знаходитись у творчому пошуку, русі, університет має постійно займатись дослідженнями і у цьому смислі воно перебуває в єдності з викладанням.

У будь-якому випадку, не тільки відстань у часі стала завадою на шляху для розуміння між двома теоретиками університету, суттєвими на нашу думку постають самі національні традиції та відмінності у підходах у сфері вищої освіти. Традиційний університет є носієм національної культури і її оплотом, та у своєму прагненні до реформ і академічної свободи він не помічає, що сама функція університету як соціального інституту зазнає принципових змін, «розум» і «культура» витісняються іншими цінностями, показниками успішності, а на зміну педагогу і досліднику приходить адміністратор. Таким чином, видається очевидним, що полеміку стосовно місця та долі університету буде продовжено і в майбутньому, а розпочате реформування вищої школи у нашій державі, будемо сподіватись, наблизить український університет у руслі національних традицій вищої школи до викликів сучасності, які вже прийняв західний світ.

Список використаних джерел

1. Ідея університету: Антологія // Ред. Марія Зубрицька. – Львів: Літопис, 2002. – 304 с.
2. Ортега-і-Гассет Х. Миссія університета / Пер. с исп. М. Н. Голубевой. – Минск: Издательство БГУ, 2005. – 104 с.
3. Покликання університету: Зб. наук. пр. // Відповід. ред. О. Гомілко. – К.: Янко, 2005. – 304 с.
4. Ридингс Б. Университет в руинах / Пер. с англ. А. М. Корбута; отв. ред. М. А. Гусаковскій. – Минск: БГУ, 2009. – 248 с.
5. Санчес Х. Э. Хосе Ортега-і-Гассет как педагог // Ортега-і-Гассет Х. Миссія університета / Пер. с исп. М. Н. Голубевой под ред. А. М. Корбута. – М.: Изд. дом Гос. ун-та – Высшей школы экономики, 2010. – С.79–103.
6. Хаймпель Герман. Вина и задача университета // Отечественные записки. – 2003. – №6. – С.201–212.
7. Шнедельбах Герберт. Университет Гумбольдта // Логос. – 2002. – №5–6 (35). – С.65–78.

References

1. Ideja universytetu: Antologija // Red. Marija Zubryc'ka. – L'viv: Litopys, 2002. – 304 s.
2. Ortega-i-Gasset H. Missija universiteta / Per. s isp. M. N. Golubevoj. – Minsk: Izdatel'stvo BGU, 2005. – 104 s.
3. Poklykannja universytetu: Zb. nauk. pr. // Vidpovid. red. O. Gomiilko. – K.: Janko, 2005. – 304 s.
4. Ridings B. Universitet v ruinah / Per. s angl. A. M. Korbuta; отв. ред. М. А. Gusakovskij. – Minsk: BGU, 2009. – 248 s.
5. Sanchez H. Je. Hose Ortega-i-Gasset kak pedagog // Ortega-i-Gasset H. Missija universiteta / Per. s isp. M. N. Golubevoj pod red. A. M. Korbuta. – M.: Izd. dom Gos. un-ta – Vysshjeh shkoly jekonomiki, 2010. – S.79–103.
6. Hajmpel' German. Vina i zadacha universiteta // Otechestvennye zapiski. – 2003. – №6. – S.201–212.
7. Shnedel'bah Gerbert. Universitet Gumbol'dta // Logos. – 2002. – №5–6 (35). – S.65–78.

Miroshnychenko D., postgraduate student of Institute of Higher Education NAPS of Ukraine (Ukraine, Kyiv), dmitriy.miroshnichenko@aol.com

Understanding the mission of the university in the twentieth century (critics of the higher education model by J. Ortega y Gasset)

The most popular question for philosophical discussions of the XX century is considered in this article – the question of the mission and the idea of the university. It is indicated on the major trends in the study of the issue among both the world's intellectuals, who turned to this subject, and among Ukrainian philosophers. The article among other themes discusses in detail one of the episodes of polemics in the university study in the first half of the XX century – between the Spanish philosopher Ortega y Gasset and the German historian H. Heimpel, which is particularly relevant in the light of the national reform of higher education. The model of «research university» described by Humboldt, criticized by Ortega y Gasset for excessive scientism and detachment from culture, according to H. Heimpel, contains in close connection of education and science includes academic freedom, a part of the essence of the university. However, this classical model is not prepared for the global challenges of our time, while the function of the traditional university as social institution itself drastically changes, and national culture retreats to academic rates and indexes.

Keywords: university, higher education, culture, science, research, reform.

Мирошніченко Д., аспірант, Інститут вищого образования НАПН України (Україна, Київ), dmitriy.miroshnichenko@aol.com

Осмысление миссии университета в XX веке (критика модели высшего образования Х. Ортега-і-Гассета)

Рассмотрен один из популярнейших вопросов для философских дискуссий XX века – вопрос о миссии и идее университета. Указано на основные тенденции в изучении данного вопроса как среди мировых интеллектуалов, обратившихся к данной теме, так и среди отечественных философов. В частности, предложен к рассмотрению один из эпизодов полемики в области университетских студий первой половины XX века – между испанским философом Х. Ортега-і-Гассетом и немецким историком Г. Хаймпелем, который представляется особенно актуальным в свете отечественной реформы системы высшего образования. Подвергнутая критике Ортега-і-Гассетом классическая модель «исследовательского университета» Гумбольдта по причине излишнего scientism'a и оторванности от культуры – по мнению Г. Хаймпеля, в неразрывной связи образования и науки и содержит академическую свободу, составляющую сущность университета. Однако, эта классическая модель оказывается, тем не менее, не готовой к глобальным вызовам современности, когда сама функция традиционного университета как социального института претерпевает принципиальные изменения, а национальная культура отступает перед показателями успешности.

Ключевые слова: университет, высшее образование, культура, наука, исследование, реформа.

* * *

УДК 821.162.1

Мороз О. В.,
кандидат філософських наук, ст. викладач
кафедри української філології та суспільних
дисциплін, Кременецька обласна гуманітарно-
педагогічна академія ім. Тараса Шевченка
(Україна, Кременець), lena_lisova@ukr.net

ФІЛОСОФСЬКІ МОТИВИ ЕПІСТОЛЯРІЮ ЮЛІУША СЛОВАЦЬКОГО

Здійснюється детальний аналіз проблематики епістолярної спадщини Юліуша Словацького. Встановлено, що роздуми поета носять релігійно-гуманістичний характер та розкриваються через призму природного, людського й надприродного буття. Акцентовано увагу на провідних філософських мотивах епістолярію Юліуша Словацького, які розкриваються через визначення детермінатив істинної сутності Людини (циристість, правдивість, людяність, самотність, нерозривний зв'язок із сім'єю); духовно-культурного потенціалу її внутрішнього світу через віру та зв'язок із Всевишнім (відчуття Божої присутності на всіх рівнях буттєвих форм); підсвідоме досягнення внутрішнього спокою та душевного комфорту (філософія серця, позбавлення марних земних хвилювань та переживань); життєво-практичних установок зовнішнього існування (перевага духовного над матеріальним, роздуми про земне призначення людини, пошук шляхів до щастя тощо).

Ключові слова: епістолярій, людина, філософія серця, філософська екзистенція, релігійно-гуманістична проблематика, природна та надприродна реальність.